MALTA

QORTI CIVILI
(SEZZJONI TAL-FAMILJA)

ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE

Seduta ta' l-24 ta' Frar, 2005

Citazzjoni Numru. 963/2002

A

vs

B

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni attrici datata 23 ta’ Awissu 2002 a fol. 1 tal-process fejn gie premess:-

Illi l-attrici zzewget lill-konvenut fis-16 ta’ April 1995.

Illi l-kunsens tal-konvenut ghal dan iz-zwieg kien vizzjat bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu u ta’ l-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga;

Illi *inoltre* l-kunsens tal-konvenut ghal dan iz-zwieg kien vizzjat ukoll b'difett serju ta' diskrezzjoni u fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha;

Illi l-konvenut issimula l-kunsens tieghu ghaz-zwieg.

Illi, ghalhekk iz-zwieg iccelebrat mill-kontendenti huwa null u bla effett fil-ligi.

Illi l-istess attici talbet lil din l-Qorti sabiex ghar-ragunijiet premessi:-

1. Tiddikjara u tiddeciedi illi z-zwieg iccelebrat mill-kontendenti fis-16 ta' April 1995 huwa null u bla ebda effett effett legali u taghti dawk il-provedimenti kollha l-ohra li jkunu opportuni f'dan ir-rigward.

Bl-ispejjez kontra l-konvenut li huwa ngunt sabiex jidher in subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni attrici a fol. 3 u 4 tal-process;

Rat il-lista ta' xhieda a fol. 5 tal-process;

Rat id-digriet ghall-affidavits attrici datat 18 ta' Settembru 2002.

Rat in-nota ta' l-eccezzjonijiet tal-konvenut datata 12 ta' Novembru 2002 a fol. 12 tal-process fejn l-istess konvenut ecceppixxa li:-

(1) Illi huwa jaqbel mat-talba attrici limitatament ghad-dikjarazzjoni ta' annullament izda mhux ghar-ragunijiet premessi fic-citazzjoni izda ghal ragunijiet li huma mputabbli ghaz-zewg partijiet u dan *stante*:-

(a) Il-kontendenti t-tnejn ma fehmux d-drittijiet u dmirijiet essenzjali taz-zwieg kif ukoll li l-kunsens kien vizzjat ukoll minhabba difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju u dana kif jigi ppruvat waqr it-trattazzjoni tal-kawza.

(2) Salvi eccezzjonijiet ohra.

(3) Illi hu ma ghandux ibaghti spejjez.

Rat id-dikjarazzjoni attrici u l-lista ta' xhieda a fol. 12 u 13 tal-process.

Rat il-verbal tas-seduta tas-7 ta' Jannar 2003 fejn inghata digriet ta' l-affidavits tal-partijiet u l-kawza thalliet ghall-finali trattazzjoni ghas-6 ta' Mejju 2003.

Rat in-nota tal-konvenut datata 11 ta' Frar 2003 li permezz taghha esebixxa l-affidavit tieghu stess, ta' ommu u ta' missieru datati lkoll 11 ta' Frar 2003.

Rat in-nota tal-attrici datata 17 ta' Frar 2003 li biha pprezentat l-affidavit taghha u ta' Joseph Gatt, Anna Gatt u ta' Allen Gatt datati 17 ta' Frar 2003.

Rat in-nota ta' l-attrici datata 4 ta' Marzu 2003.

Rat il-verbal tas-6 ta' Mejju 2003 fejn gie prezentat l-affidavit ta' Rita Borg u l-Qorti nnominat lil Dr. Josette Demicoli bhala Assistent Gudizzjarju sabiex tiffissa s-seduti ndikati ghall-provi tal-partijiet, u l-kawza thalliet ghall-finali trattazjoni ghat-8 ta' Ottubru 2003.

Rat in-nota tal-attrici datata 5 ta' Mejju 2003 li biha pprezentat l-affidavit ta' Rita Borg.

Rat is-seduti quddiem l-Assistent Gudizzjarju datati 10 ta' Lulju 2003 u 5 ta' Novembru 2003, 9 ta' Dicembru 2003 u ohrajn.

Rat il-verbal tas-seduti tas-7 ta' Jannar 2004 u 27 ta' Jannar 2004 fejn il-Qorti ddikjarat il-provi maghluqa u l-kawza giet differita ghall-finali trattazjoni ghall-20 ta' Mejju 2004 fejn il-kawza giet differita ghas-sentenza ghall-24 ta' Frar 2005.

Rat id-dokumenti esebiti.

Rat l-atti kollha l-ohra tal-kawza.

II. KONSIDERAZZJONIJIET.

(i) PRINCIPJI LEGALI.

Illi din hija kawza fejn l-attrici qed tallega li z-zwieg taghha mal-konvenut celebrat fis-16 ta’ April 1995 ghandu jigi dikjarat null u bla effett *stante* li hija qed tallega li:

(a) l-kunsens tal-konvenut kien vizzjat b’difett serju ta’ diskrezzjoni ta’ gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, kif ukoll li:

(b) il-kunsens tal-konvenut nkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu u ta’ l-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga.

Illi dawn il-premessi fuq citati huma kkontemplati fl-**artikolu 19 (1) (d) u (f) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta’ Malta** u cjoe` l-**Att dwar iz-Zwieg.**

Illi dan l-artikolu jghid illi:-

“B’zieda mal-kazijiet fejn zwieg ikun null skond xi dispozizzjoni ohra ta’ dan l-Att, zwieg ikun null:

(a) *jekk il-kunsens ta’ xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bi vjolenza, sew fizika sew morali, jew biza’;*

(b) *jekk il-kunsens ta’ xi wahda mill-partijiet ikun eskluz minhabba zball fuq l-identita` tal-parti l-ohra;*

(c) *jekk il-kunsens ta’ xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb b’ qerq dwar xi kwalita` tal-parti l-ohra li tista’ mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga;*

(d) *jekk il-kunsens ta’ xi wahda mill-partijiet ikun vizzjat b’ difett serju ta’ diskrezzjoni ta’ gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, jew b’ anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg;*

(e) *jekk xi wahda mill-partijiet tkun impotenti, sew jekk dik l-impotenza tkun assoluta jew relattiva, izda biss jekk dik l-impotenza tkun tezisti qabel iz-zwieg;*

(f) *jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu, jew ta' xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, jew tad-dritt ghall-att taz-zwieg;*

(g) *jekk xi wahda mill-partijiet torbot il-kunsens taghha ma' kundizzjoni li tirreferi ghall-futur;*

(h) *jekk xi wahda mill-partijiet, ghalkemm ma tkunx interdetta jew marida b'mohhha, ma kellhiex fiz-zmien li sar iz-zwieg, ukoll minhabba raguni temporanja, setghat intelletwali jew ta' rieda bizzejjed biex jinholoq kunsens ghaz-zwieg".*

"(2) Bla hsara ghad-dispozizzjonijiet ta' dan l-Att, azzjoni ghall-annullament ta' zwieg tista' tinbeda biss minn wahda mill-partijiet f'dak iz-zwieg, u din id-dispozizzjoni tapplika wkoll jekk dik il-parti tkun inkapaci, taht xi disposizzjoni ta' ligi, li tharrek jew tigi mharrka, u f'xi kaz bhal dan l-azzjoni tista' tinbeda minn dik il-parti minkejja dik l-inkapacita`, bla hsara ghall-ghajnuna jew kundizzjoni ohra li l-Qorti jidhrilha xierqa u tordna. Meta azzjoni tkun inbdiet minn parti fi zwieg, l-azzjoni tista' titkompla minn kull wiehed mill-werrieta".

Illi qabel xejn il-Qorti tosserva li minkejja li l-konvenut qed jaqbel li hemm ragunijiet sabiex jigi ddikjarat l-annullament taz-zwieg, ghalkemm ghar-ragunijiet differenti minn dawk proposti mill-attrici xorta wahda din il-Qorti hi obbligata li tezamina l-provi sabiex tara jekk dak allegat mill-attrici jirrizultax pruvat sal-grad rikjest mill-ligi u dan anke fid-dawl ta' dak li ressaq il-quddiem l-istess konvenut. Dan ghaliex z-zwieg hu istituzzjoni ferm importanti ghall-istabbilita` socjali u ta' ordni pubbliku. Zwieg debitament registrat skond id-dispozizzjonijiet relattivi tal-**Kodici Civili** hu presunt validu sakemm ma jigix pruvat il-kuntrarju. Anke li kieku hawn *si tratta* ta' ammissjoni ghal kollox u

bla ebda kundizzjoni tat-talba attrici (**art. 158 (2) Kap 12**) din il-Qorti ma tkunx ezonorata f'kaz ta' kawza ghall-annullament taz-zwieg milli tisma' l-provi sabiex tassigura ruhha li hemm bazi legali ghall-annullament mitlub (**"Anna Farrugia vs Emmanuel *sive* Leli Farrugia"** – P.A. (RCP) – 27 ta' Novembru 2003 - Cit. Nru. 987/2002).

Illi dwar l-ewwel difett l-attrici qed issostni li kien jezisti meta kkuntratt iz-zwieg mal-konvenut, kif inghad dan huwa dak li hemm provdut fl-**artikolu 19 (1) (d)** fejn jinghad illi:

(d) *jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun vizzjat b' difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, jew b' anomalija psikologika serja li taghmilha impossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg".*

Illi b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju il-legislatur ma riedx ifisser semplicement kwalsiasi stat ta' mmaturita` li parti jew ohra fiz-zwieg tista' tkun fiha fil-mument li jinghata l-kunsens reciproku (Ara f' dan is-sens **"Nicholas Agius vs Rita Agius gia Caruana"** – P.A. (VDG) deciza fil-25 ta' Mejju, 1995).

Illi li kieku l-legislatur irrikjeda maturita` shiha u perfetta, ftit jew addirittura ebda zwieg ma kien ikun validu. In-nuqqas ta' *discretio judicii* hu kuncett guridiku ntrinsikament marbut mal-kapacita` ta' parti jew ohra fiz-zwieg li taghti l-kunsens liberu u xjenti taghha ghar-rabta taz-zwieg. Kif jispjega l-gurista ***Colagiovanni***:-

"Il matrimonio, in quanto patto ossia "foedus" … … … richiede una capacita` intelletuale e volitiva al di sopra di ogni altro contratto che e` per lo meno rescindibile, in casi determinati dalla legge, richiede quindi una integrita` di mente e di liberta`, dato che … … … si tratta di assumersi una "servitus" per tutta la vita" (**Forum**, 1990, Vol. 1 part I, p. 72).

Illi pero`, kif gja' nghad, b'immaturita` jew difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju d-dottrina u l-gurisprudenza *"non si riferiscono ad una piena e terminale maturita`, non esigono nei nubenti una conoscienza perfetta ed esaustiva di cio` che comporta il matrimonio, non richiedono una preveggenza chiara ed assoluta di cio` che puo compartare la vita coniugale, ne` un perfetto equilibrio volitivo-affettivo, ne` infine una conscienza perfetta delle motivazioni della scelta matrimoniale. Ecco perche` riesce piu` appropriato l' uso del termine discrezione di giudizio, che fa riferimento ad un certo discernimento ma non implica il raggiungimento di una maturita` piena*" (***Pompedda, M.F.,*** **Il Consenso Matrimoniale in Grocholewski – Pompedda – Zagglia, Il Matrimonio nel Nuovo Codice di Diritto Canonico** (Padova, 1984), p. 46).

Illi proprju ghalhekk ukoll il-legislatur jirrikjedi li d-difett ta' diskrezzjoni jrid ikun wiehed serju u l-anomalija psikologika tkun wahda serja.

Illi kif jispjega ***Bersini***, id-diskrezzjoni ta' gudizzju tikkonsisti f'zewg elementi distinti izda konkorrenti u interdipendenti:-

"La piena avvertenza e il deliberato consenso … … … La piena avvertenza si riferisce alla sfera intellettiva, il deliberato consenso a quella volitiva. In altri termini, la discrezione di giudizio comprende la maturita` di giudizio e la maturita` affettiva … … … La maturita` di giudizio comporta una conoscenza critica proporzionata all' atto da compiere, agli obblighi essenziali da assumersi e ai doveri coniugali che ne derivano proiettati nel futuro. La maturita` affettiva comporta generalmente quella adequata evoluzione degli istinti, degli affetti, dei sentimenti, della emotivita` che se sono turbati o inadeguati intaccano direttamente la volonta` e possono privare della libera scelta interiore. Abbiamo cosi` una mancanza di consenso libero (immaturita` affettiva) e ponderato (immaturita` di giudizio)" (***Bersini, F.,*** **Il Diritto Canonico Matrimoniale** (Torino, 1994), p. 97).

Illi l-istess awtur, imbaghad ikompli jispjega dwar kemm irid ikun serju d-difett ta’ diskrezzjoni biex wiehed ikun jista’ jghid li hemm id-difett fil-kunsens u l-konsegwenti nullita` taz-zwieg:-

“Se ci si chiede quale grado di discrezione di giudizio possa ritenersi proporzionato al matrimonio, rispondiamo anzitutto che, sia per la conoscenza intellettiva come per la deliberazione volitiva, dovra’ essere maggiore di quello richiesto per peccare mortalmente e per stipulare gli altri contratti. Il motivo sta nel fatto che il consenso matrimoniale riguarda obbligazioni che si proiettano nel futuro ed e` ordinato all’ assunzione di uno stato di vita che incide su tutta l’ esistenza con un contratto perpetuo e irrescendibile che comporta una serie di gravi obblighi ad esso inerenti. Per dare un valido consenso, non e` sufficiente il grado di ragione col quale speculativamente uno sappia che cosa e` il matrimonio; e` necessaria la maturita` di giudizio capace di ponderare in concreto i doveri e i diritti che uno deve assumersi per tutta la vita. In altri termini, e` necessaria la discrezione non tanto per l’ atto in se, al momento di emettere il consenso, quanto per gli impegni che da quell’ atto derivano. Una discrezione che impegni per il futuro. Ovviamente si richiede una ponderazione degli impegni sostanziali del matrimonio e non di tutto il suo valore etico, religioso, sociale, giuridico ed economico, altrimenti ben pochi sarebbero in grado di emettere un valido consenso. Ogni volta che i contraenti abbiano raggiunto l’ eta prescritta dal legislatore per poter contrarre matrimonio, si presume che essi siano in possesso della debita discrezione di giudizio; tale presunzione, tuttavia, ammette prove in contrario. Pertanto, qualora si possa dimostrate, per qualsiasi motivo, la capacita` intellettiva e volitiva sopra descritta sia gravamente alterata o addirittura mancante, si dovra` ritenere che il vincolo matrimoniale sia nullo per difetto di discrezione di giudizio”. (*ibid.* pp. 97-98).

Illi hawnekk il-Qorti pero` tixtieq tippreciza li ghazla libera, kunsens hieles, ghar-rabta taz-zwieg mhux sinonimu mal-kuncett ta’ ghazla facli:-

"*… … ... se il sogetto non e` in grado di superare [i] condizionamenti interiori, allora si dira` che la scelta di lui non e` stata libera; lo sara` invece qualora pur pressato da tali impulsi provenienti dal proprio psichismo, da un' affettivita` non sufficientemente matura o anomala, e quindi anche di fronte a conflitti interiori, sara` stato capace di superarli, di dominarli razionalmente, di scegliere con autonomia ... ... In ogni caso, i nubenti debbono aver coscienza di assumere vere obbligazioni (e reciprocamente di concedere veri diritti) di creare cioe` col matrimonio un patto che vincola a un comportamento idoneo e adeguato alla specifica societa` coniugale, sia nei rigwardi dell' altra parte sia nei riguardi della prole*" (***Pompedda, M.F.,*** **Incapacita` di Natura Psichica in Matrimonio Canonico: Fra Tradizione e Rinnovamento** (Bologna, 1991), pp. 231, 233).

Illi biex tikkonkludi fuq din it-tema, il-Qorti taghmel referenza ghas-segwenti espozizzjoni ta' ***Viladrich***:-

"Thus, there is grave lack [of discretion of judgment] when it is proven that a contracting party lacks intellectual and volitional maturity necessary to discern, in view of binding oneself in an irrevocable manner, the essential rights and duties of marriage, which are the object of mutual surrender and acceptance. The discretion of judgment refers to that degree of maturity of comprehension and of will of the contracting parties which enables them to give and receive each other, through a juridical bond, in a unique community of life and love. This community is indissolubly faithful, ordered to the good of the spouses as well as to the procreation and education of the offspring" (***Viladrich, P.J.,*** **Matrimonial Consent in Code of Canon Law Annotated** (Montreal, 1993), p. 686).

Illi kwantu ghad-difett fil-kunsens dovut ghall-anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, il-ligi taghna, bhad-dritt kanoniku **(Can. 1095 [3])** tirrikjedi mhux semplici diffikulta` izda mpossibbilta` li wiehed jaqdi ossia jassumi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg. Inkapacita` jew impossibbilta` vera f'dan il-kuntest hi

ipotizzabbli biss fil-prezenza ta' anomalija psikologika serja li, independentement minn kif wiehed jaghzel li jiddefiniha jew jiklassifikaha fil-kamp tal-psikjatrija jew tal-psikologija, tintakka sostanzjalment il-kapacita` *"di intendere e/o di volere"*. *"L' incapacita` di assumere gli oneri essenziali della vita coniugale"*, skond ***Bersini***, *"rende la persona inabile al matrimonio, anche nell' ipotesi … … … che al momento di contrarre le nozze abbia avuto la discrezione di giudizio sufficiente per un valido consenso".* (*op. Cit*., p. 99).

Illi kwantu ghall-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, din il-Qorti tifhem li, fin-nuqqas ta' definizzjoni jew indikazzjoni fil-**Kap. 255**, dawn l-obbligazzjonijiet essenzjali huma dawk li fis-socjeta` Maltija dejjem u nvarjabbilment gew ritenuti bhala l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg. Dawn huma *"the obligation concerning the conjugal act or carnal union, as bodily union and basis of procreation; the obligation of the community of life and love as an expression of the union between man and woman, mutual well-being, which is inseparable from the provision of an environment conducive to the reception and education of children; and the obligation to receive and bring up children within the context of a conjugal community. It is important to remember that these essential obligations must be mutual, permanent, continuous, exclusive and irrevocable so that there would be incapacity if one of the contracting parties should be, due to a psychological cause, incapable of assuming these obligations with these essential characteristics".* (***Viladrich, P.J.,*** *op. Cit., p. 687*).

Illi rigward l-**artikolu 19 (1) (f) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta,** dan l-artikolu jikkonsidra kemm is-simulazzjoni totali *("colorem habens, substantiam vero nullam")* kif ukoll dak parzjali *(colorem habens, substantiam vero alteram)* tal-kunsens.

Illi rigward it-tifsira tal-frazi *"eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu*", jew kif mgharuf ukoll bhala simulazzjoni totali, l-Qorti fil-kawza **"Bonnici vs Bonnici"** (P.A. 30 ta' Lulju 1982) qalet illi biex ikun hemm simulazjoni totali jrid jigi

ppruvat il-*finis operis* taz-zwieg gie effettivamenf eskluz mill-vera rieda ta' parti jew ohra, ghalkemm formalment tkun sehhet ic-celebrazzjoni taz-zwieg.

Illi fis-sentenza **"Cali vs Dr. Albert S. Grech *nomine"*.** (P.A. 22 ta' Gunju 1988) il-Qorti qalet illi jekk tmur ghac-cerimonja tat-tieg u nternament tissostitwixxi l-ideat tieghek fuq x'inhu zwieg jew inkella xort'ohra teskludi l-veru kuncett taz-zwieg, hi forma ta' simulazzjoni totali. Fid-decizjoni **"Galea vs Walshi"** (P.A. 30 ta' Marzu 1995) il-Qorti spjegat simulazzjoni bhala *"meta l-atti, gesti jew kliem esterni ma jikkorispondux ghall-kunsens intern li jkun inghata".* Illi fis-sentenza **"Muscat vs Borg Grech"** (P.A. 14 ta' Awissu 1995) il-Qorti spjegat il-kuncett ta' simulazzjoni b'dawn il-kliem:-

"Ghalhekk min esternament ikun wera li qed jaghti l-kunsens matrimonjali izda jkun internament u b'att pozittiv tal-volonta' tieghu qed jichad il-kunsens ghal dak iz-zwieg ikun qed jissimula l-kunsens tieghu".

Illi kif gie nsenjat fid-decizjoni fi-ismijiet **"Francesco Theuma vs Luigi Camilleri et"**, (K. 1 ta' Ottubru 1884 - Vol. X p.912):-

"a poter dedursi la invalidita dell'atto e' necessario che risulti chiaro, che cio' che si contrattava non era la yenta, ma una simulazione, cioe' 'fictio seu ostensio falsi pro vero".

Illi kif inghad fis-sentenza **"Anthony Gallo vs Dr. Anthony Cutajar nomine"** (P.A. (RCP) 28 ta' Mejju 2002) *"meta wiehed jitkellem dwar l-eskluzjoni taz-zwieg jew wiehed mill-elementi essenzjali tieghu, wiehed irid jifli jekk il-kontendenti jew wiehed minnhom, allavolja hu kapaci jaghti il-kunsens validu taz-zwieg, pero' bl-att tieghu qabel u fil-hajja mizzewga, jew bl-ommissjoni tieghu, eskluda a priori certu obbligi essenzjali tal-hajja mizzewga, cjoe' ssimula l-kunsens tieghu totalment fejn eskluda a priori z-zwieg, jew inkella fejn filwaqt il-kunsens hu jew hi eskludew xi wahda jew aktar mill-elementi*

essenzjali tal-hajja mizzewga, u cjoe' saret simulazzjoni parzjali."

Illi din il-Qorti taqbel ma' l-istess definizzjoni u fil-fatt wiehed jinnota li taht l-**artikolu 19(1) (f)** trid issir distinzjoni cara bejn zwieg li jfalli minhabba cirkostanzi li jirrizultaw waqt iz-zwieg, u zwieg li jfalli ghax wiehed mill-partijiet minn qabel ma ta l-kunsens tieghu kien gja' mentalment dispost li ma jottemprax ruhu ma' xi wahda jew aktar mill-obbligi matrimonjali. Fl-ewwel ipotesi hemm ir-ragunijiet li jaghtu lok ghas-separazzjoni u fit-tieni ipotesi hemm l-estremi ta' l-annullament taz-zwieg.

Illi ghal dak li jolqot l-kuncett ta' *"l-eskluzjoni pozittiva ta' xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga",* u cjoe' simulazzjoni parzjali, il-Prim' Awla tal-Qorti Civili fil-kawza **"Abdel Wahed vs Dr. Yana Micallef Stafrace et"** (P.A. (NA) 14 ta' Lulju 1994) elenkat l-element essenzjali taz-zwieg bhala li jikkonsistu fil-*"kommunjoni tal-hajja konjugali, l-indissolubbilta' tar-rabta taz-zwieg, id-dritt ghall-fedelta' u d-dritt ghall-prokreazzjoni ta' l-ulied".* L-istess elementi gew ikkonfermati wkoll fil-kawza **"Aquilina vs Aquilina"** (P.A. (NA) 30 ta' Jannar 1991) u fis-sentenza **"Grech vs Grech"** (P.A. (NA) 9 ta' Ottubru 1990). Dawn huma wkoll l-elementi fil-ligi kanonika.

Illi l-komunjoni tal-hajja konjugali u l-*consortium vitae* tikkomprendi zewg elementi, u cjoe' l-imhabba konjugali u r-responsabbilta` tal-familja. Kif qalet il-Prim' Awla tal-Qorti Civili fid-decizjoni **"Magri vs Magri"** (14 ta' Lulju 1994):-

"Jekk din il-consortium vitae hija nieqsa, l-oggett innifsu tal-kunsens taz-zwieg huwa wkoll nieqes. Din il-consortium vitae tikkomprendi zewg elementi li huma l-imhabba konjugali u r-responsabbilta' tal-familja."

Illi fil-fatt l-element ta' l-indissolubbilta' taz-zwieg jehtieg li l-kunsens ikun ibbazat fuq rabta dejjiema bejn ragel u mara wahda, mibnija fuq il-fedelta' u formazzjoni tal-

familja. Il-ligi Maltija tippresupponi *iuris tantum* dan l-element ta' ndissolubbilta' fiz-zwieg.

Illi fil-fatt, ***J. Edwards Hudson*** (*op.cit* p164-165), jispjega car li *"indissolubility can be excluded from consent in two different ways: either because the spouse, knowing the true nature of marriage, nevertheless contract with the understanding that he will have the option of dissolving the bond and recovering his former free status, or because the spouse formulates his own doctrine on marriage, from which the idea of indissolubility is absent and to which he adheres totally with both intelligence and will power".*

Illi wkoll, ***D.J. Burns*****,** fii-kummentarju tieghu (**Matrimonial Indissolubility: Contrary Conditions**. **A Historical Synopsis and Commentary** - pg.151) jghid li *"it is not necessary that this intention* (i.e. li teskludi l-indissolubbilta') *was formulated as an express agreement, it can be inferred either from an explicit declaration of one or both parties, or consequent on certain words or actions implying that effect, or as a result of the narration of the circumstances of the contract."*

(ii) APPREZZAMENT TAL-PROVI.

Illi mill-provi prodotti jirrizulta li l-istess partijiet ma kellhom l-ebda affjatament ta' xejn lejn xulxin, u l-provi kollha prodotti f'din il-kawza juru kemm l-istess partijiet kienu ghal kollox differenti minn xulxin, u li fuq kollox hadd minnhom ma ghamel xejn, sabiex huma jersqu lejn xulxin. Din il-Qorti bil-mod kif tressqet ix-xhieda f'din il-kawza thoss li l-ebda wahda mill-partijiet qatt ma fehmet x'inhuwa mpenn ghaz-zwieg, ahseb u ara kemm kien hemm mhabba u *consortium vitae* bejniethom ghall-hajja mizzewga.

Illi jekk wiehed ihares lejn dak li tghid l-attrici ssib li l-konvenut ma kien xejn impenjat u lest ghall-hajja mizzewga, tant li jidher li pogga bhala konsiderazzjoni u ghan tieghu fil-hajja, l-ewwel u qabel kollox il-mestier tieghu ta' pulizija. M'hemm l-ebda dubju li huwa x'inhuwa

x-xoghol dan huwa mportanti fil-hajja moderna, izda dan qatt m’ghandu jkun ghad-dannu tal-hajja tal-familja – dan jista’ jinghad kemm b’referenza ghar-ragel kif ukoll ghall-mara. Tenut kont tal-fatt li l-hajja mizzewga hija mpenn u ghazla ta’ hajja permanenti f’unjoni mas-sieheb jew siehba skond il-kaz, il-kunsens taz-zwieg huwa u ghandu jkun ghazla libera ghal hajja unita ta’ tnejn min-nies tas-sess oppost bhala unit uniku, esklussiv u integru ta’ hajja bhala familja. Dan ma jistax jigi milhuq jekk *nonostante* li l-partijiet jghixu taht saqaf wiehed jghixu hajja ndipendenti u kull parti tfendi ghal rasha. Dan ma jfissirx li ghandu jkun hemm qbil f’kollox, izda certament li ghandu jkun hemm kunsens u partecipazzjoni shiha fil-hajja reciproka tal-konjugi, bl-ghan uniku li tibqa’ tissahhah il-hajja komunali tal-mizzewgin, fuq bazi ta’ rispett u mhabba reciproka, u l-problemi li jkun hemm fil-hajja jigu nfaccati mit-tnejn min-nies flimkien u dejjem b’sens ta’ rispett u mhabba reciproka, fejn dak li huwa mportanti huwa l-gid tan-nukleu tal-familja, u mhux il-gid individwali ta’ dak jew dik li tkun. F’dan il-kuncett taz-zwieg, li fih l-istil ta’ hajja u l-impenn ghall-hajja mizzewga, wiehed ma jistax jaghti lok ghall-egoismu ta’ mara jew ragel, izda kollox huwa mmirat ghall-gid tal-hajja komunali.

Illi din ma hijiex kwistjoni ta’ ideali – izda xelta u ghazla u mpenn ghall-hajja, li ovvjament tirrikjedi li l-gid tal-familja jirbah fuq kollox. Dan ma jistax isir jew jintlahaq jekk xi parti jew kull parti tibqa’ tfittex biss l-interessi taghha bhalma jidher li gara f’dan il-kaz. Fil-fatt mill-provi prodotti jidher li l-konvenut kellu prioritajiet ohra f’hajtu li kien jikklassifikahom qabel l-interess tal-familja. Fost dawn kien hemm ix-xoghol tieghu, ir-relazzjoni tieghu mal-hbieb, il-genituri tieghu, il-hrug wahdu barra ma’ hbiebu u ma’ persuni ohra minghajr l-attrici, relazzjonijiet extra-maritali – u fuq kollox stil ta’ hajja li bla dubju ta’ xejn biha konsistentement innega l-kuncett u l-elementi essenzajli fil-hajja mizzewga. Din il-Qorti hija tal-fehma li f’dan il-kuntest ix-xhieda ta’ l-attrici giet effettivament ikkorroborata mix-xhieda l-ohra minnha prodotti, inkluz il-familjari taghha.

Illi min-naha l-ohra jidher li l-attrici tat importanza esegerata fuq dak li kienu jahsbu l-genituri taghha. Dan apparti li jirrizulta wkoll li minkejja li kien jidher car mill-bidu tar-relazzjoni taghha mal-konvenut, li hija ma kenitx lesta li taccetta, kemm in-natura tax-xoghol tieghu u wisq anqas certu atteggjamenti tieghu, anke fil-konfront taghha. *Nonostante* dan kollu, hija xorta wahda baqghet sejra bl-idea taz-zwieg jew ahjar tat-tieg, liema zwieg sehh principarjament minhabba s-sikkatura li hija kienet qed thoss mill-genituri taghha dwar kif kienet qed tirregola hajjitha, u wkoll minhabba li l-istess attrici kienet f'dak il-mument tal-hajja taghha affetta b'difett ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga. Jista' jinghad allura li certament ma kenitx kapaci tara u tifhem l-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, li kollha huma mibnija fuq l-valuri ta' mhabba u rispett lejn il-parti l-ohra – haga li ma setghat qatt tintlahaq jekk ma jkunx hemm affjatament u fiducja lejn il-parti l-ohra. Certament l-attrici qatt ma kellha fiducja li l-konvenut kien kommess lejha u minkejja dan kollu jidher li kienet inkapaci ghal kollox li tanalizza u tagixxi ghal dan l-agir.

Illi fuq kollox huwa singolari f'dan il-kaz kif il-partijiet sseparaw meta l-attrici kien ser ikollha tarbija u kellha cirka tliet xhur tqala. Anzi pjuttost tinghata l-impressjoni li ghall-partijiet u partikolarjment ghall-konvenut dan ma kien ifisser xejn. Hawn wiehed irid izid li l-istess konvenut f'din il-kawza allega diversi affarijiet serji fil-konfront ta' l-attrici, ghalkemm sa llum ma jidhirx li gew sostanzjati minnu bi proceduri relattivi. Bhala fatt il-partijiet izzewgu f'April tal-1995, u f'temp ta' sentejn u nofs kienu gja' sseparaw legalment b'kuntratt datat 14 ta' Novembru 1997. L-attrici tat wild lill-minuri fis-27 ta' Mejju 1998.

Illi fid-dawl tal-premess din il-Qorti thoss li t-talba attrici ghandha tigi milqugha a bazi li l-kunsens ta' kull parti kien vizzjat *ai termini* ta' **l-artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255**.

III. KONKLUZJONI.

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi,** billi filwaqt li tichad l-eccezzjonijiet tal-

konvenut biss in kwantu l-istess huma b'xi mod inkompattibli ma' dak hawn deciz, **tilqa' t-talba attrici** b'dan illi:-

(1) Tiddikjara u tiddeciedi li z-zwieg iccelebrat ben il-kontendenti fis-16 ta' April 1995 huwa null u bla ebda effett legali u dan a bazi ta' l-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta**.

Bl-ispejjez kollha tal-kawza jinqasmu bin-nofs bejn il-partijiet.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------